

Київський університет імені Бориса Грінченка

Інститут людини

(назва інституту, факультету, коледжу)

Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

(назва кафедри, циклової комісії)



«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної та  
навчальної роботи

(О. Б. Жильцов)

2020 р.

## РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Менеджмент соціального та інклюзивного середовища»

(повна назва навчальної дисципліни за навчальним планом)

для студентів

спеціальності	<u>231 Соціальна робота</u> (шифр і назва спеціальності (тей))
освітнього рівня	<u>другого (магістерського)</u> (назва освітнього рівня, ОКР)
освітніх програм	<u>231.00.01 Соціальна робота</u> <u>231.00.03 Моніторинг і оцінка соціальних програм</u> (шифр і назва освітньої програми)
спеціалізації: (за наявності)	<u>Соціальне адміністрування (для освітньої програми</u> <u>231.00.01 Соціальна робота)</u> <u>Менеджмент соціальних проектів та програм (для</u> <u>освітньої програми 231.00.03 Моніторинг і оцінка</u> <u>соціальних програм)</u> (назва спеціалізації)



Київ – 2020

**Розробник:**

Лехолетова М. М., кандидат педагогічних наук; старший викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Інституту людини

**Викладач:**

Лехолетова М. М., кандидат педагогічних наук; старший викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Інституту людини

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри (циклової комісії) соціальної педагогіки та соціальної роботи

Протокол від 26.11.2019 р. № 15

Завідувач кафедри \_\_\_\_\_ (Т. Л. Лях)

Робочу програму погоджено з гарантими освітніх програм (керівниками освітніх програм 231.00.01 Соціальна робота, 231.00.03 Моніторинг і оцінка соціальних програм другого (магістерського) рівня вищої освіти)

(назва освітньої програми)

26.11.2019 р.

Керівник освітньої програми  
231.00.01 Соціальна робота

\_\_\_\_\_ (підпис)

(Н. А. Клішевич)

26.11.2019 р.

Керівник освітньої програми  
231.00.03 Моніторинг і оцінка соціальних програм

\_\_\_\_\_ (підпис)

(Ж. В. Петрочко)

Робочу програму перевірено

03.02.2020 р.

Заступник директора/декана

\_\_\_\_\_ (підпис)

(Р. О. Павлюк)

Пролонговано:

на 20\_\_/20\_\_ н.р. \_\_\_\_\_ (підпис) (\_\_\_\_\_) (ПІБ), «\_\_» 20\_\_ р., протокол № \_\_

на 20\_\_/20\_\_ н.р. \_\_\_\_\_ (підпис) (\_\_\_\_\_) (ПІБ), «\_\_» 20\_\_ р., протокол № \_\_

на 20\_\_/20\_\_ н.р. \_\_\_\_\_ (підпис) (\_\_\_\_\_) (ПІБ), «\_\_» 20\_\_ р., протокол № \_\_

на 20\_\_/20\_\_ н.р. \_\_\_\_\_ (підпис) (\_\_\_\_\_) (ПІБ), «\_\_» 20\_\_ р., протокол № \_\_

## 1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Менеджмент соціального та інклюзивного середовища		
Вид дисципліни	Вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4/120	
Курс	5	-
Семестр	10	-
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	
Обсяг кредитів	4	-
Обсяг годин, в тому числі:	120	-
Аудиторні	32	-
Модульний контроль	8	-
Семестровий контроль	-	-
Самостійна робота	80	-
Форма семестрового контролю	залік	-

## 2. Мета та завдання навчальної дисципліни

**Метою** викладання дисципліни «Менеджмент соціального та інклюзивного середовища» є: сприяти розвитку та систематизації професійних компетентностей майбутніх соціальних працівників другого (магістерського) рівня вищої освіти з організації та управління соціальним та інклюзивним середовищем; оцінювання якості та ефективності управлінської діяльності.

**Завданнями** дисципліни «Менеджмент соціального та інклюзивного середовища» є оволодіння майбутніми соціальними працівниками такими компетенціями:

- сформувати розуміння сутності та специфіки менеджменту соціального та інклюзивного середовища;
- розкрити особливості організації та управління соціальним та інклюзивним середовищем;
- сформувати вміння оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини в соціальному та інклюзивному середовищі;
- сформувати у студентів здатність до оцінювання якості та ефективності управлінської діяльності в соціальному та інклюзивному середовищі.

## 3. Результати навчання за дисципліною

- Розв'язувати складні задачі і проблеми, що потребують оновлення й інтеграції знань в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.
- Виконувати рефлексивні практики в контексті цінностей соціальної роботи, відповідальності, у тому числі для запобігання професійного вигорання.
- Аналізувати соціальний та індивідуальний контекст проблем особи,



- сім'ї, соціальної групи, громади, формулювати мету і завдання соціальної роботи, планувати втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей соціальної роботи.
- Організовувати спільну діяльність фахівців різних галузей і непрофесіоналів, здійснювати їх підготовку до виконання завдань соціальної роботи, ініціювати командоутворення та координувати командну роботу.
  - Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи.
  - Розробляти критерії та показники ефективності професійної діяльності, застосовувати їх в оцінюванні виконаної роботи, пропонувати рекомендації щодо забезпечення якості соціальних послуг та управлінських рішень.
  - Розробляти соціальні проекти на високопрофесійному рівні.
  - Самостійно будувати та підтримувати цілеспрямовані, професійні взаємини з широким колом людей, представниками різних спільнот і організацій, аргументувати, переконувати, вести конструктивні переговори, результативні бесіди, дискусії, толерантно ставитися до альтернативних думок.

## 4. Структура навчальної дисципліни

### Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт						Самостійна
		Аудиторна:						
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні		
<b>Модуль 1. Теоретичні засади менеджменту соціального на інклюзивного середовища</b>								
Тема 1. Сутність менеджменту соціального на інклюзивного середовища	4	2	2	-	-	-	-	
Самостійна робота 1.	20	-	-	-	-	-	20	
Модульний контроль	2							
<b>Разом</b>	<b>26</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>20</b>	
<b>Модуль 2. Організація і менеджмент соціального та інклюзивного середовища</b>								
Тема 2. Організація соціального та інклюзивного середовища	4	2	2	-	-	-	-	
Тема 3. Функції управління	6	2	2	2	-	-	-	
Самостійна робота 2.	20	-	-	-	-	-	10	
Модульний контроль	2							
<b>Разом</b>	<b>32</b>	<b>4</b>	<b>4</b>	<b>2</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>20</b>	
<b>Модуль 3. Адміністративна робота в соціальному та інклюзивному середовищі</b>								
Тема 4. Стратегії адміністративної роботи	6	2	2	2	-	-	-	
Самостійна робота 3.	20	-	-	-	-	-	20	
Модульний контроль	2							
<b>Разом</b>	<b>28</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>20</b>	
<b>Модуль 4. Захист прав людини в соціальному та інклюзивному середовищі</b>								
Тема 5-6. Соціальна адвокація як інструмент захисту прав та свобод громадян	12	4	-	8	-	-	-	
Самостійна робота 4.	20	-	-	-	-	-	20	
Модульний контроль	2							
<b>Разом</b>	<b>34</b>	<b>4</b>	<b>-</b>	<b>8</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>20</b>	
Підготовка та проходження контрольних заходів	-							
<b>Усього</b>	<b>120</b>	<b>12</b>	<b>8</b>	<b>12</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>80</b>	

## **5. Програма навчальної дисципліни**

### **Модуль 1. Теоретичні засади менеджменту соціального на інклюзивного середовища**

**Тема 1.** Сутність менеджменту соціального на інклюзивного середовища (2 год.)

Менеджмент як специфічна сфера діяльності соціального працівника. Портрет сучасного фахівця соціальної сфери (риси, якості, функції, ролі). Оцінка менеджерських здібностей та визначення придатності до управлінської діяльності.

Специфіка соціального управління та сутність менеджменту соціального середовища.

Сутність, завдання та принципи інклюзивного середовища.

Характеристика підходів менеджменту. Сутність та зміст менеджменту соціальної роботи. Рівні управління соціальною роботою. Типи управління у діяльності соціального працівника. Типи поведінки.

**Основні поняття:** менеджмент; соціальна політика; соціальна сфера; управління; соціальне управління; інклюзивне середовище; принципи інклюзивного середовища; менеджмент соціальної роботи.

**Семінарське заняття 1.** Особливості менеджменту соціального та інклюзивного середовища (2 год.)

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 3

Додаткова: 1

### **Модуль 2. Організація і менеджмент соціального та інклюзивного середовища**

**Тема 2.** Організація соціального та інклюзивного середовища (2 год.)

Поняття і структура соціальних організацій. Різновиди соціальних організацій. Управління організаціями. Принципи управлінської діяльності. Фактори впливу на організацію. Характеристика внутрішнього середовища організації. Функціональні сфери зовнішнього середовища.

Універсальний дизайн інклюзивного середовища та розумне пристосування освітнього простору.

**Основні поняття:** організація; соціальна організація; формальні та неформальні організації; організаційні форми; лідерство; соціальне середовище; середовища прямого і непрямого впливу; інклюзивне освітнє середовище.

**Семінарське заняття 2.** Сутність організації соціального та інклюзивного середовища (2 год.)

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 3, 5

Додаткова: 1, 2

### **Тема 3. Функції управління (2 год.)**

Аналізування та планування як функції управління. Вимоги до цілеутворення. Види та етапи планування. Процедура розробки та реалізації програми розвитку.

Організування як функція управління. Сутність організаційно-координаційної діяльності. Методи організаційно-педагогічної діяльності керівника. Умови ефективності організування.

Контролювання як функція управління. Принципи контролю. Традиційний та інноваційний підходи до контролю.

Регулювання як функція управління. Принципи регулятивно-корекційної діяльності. Традиційний та інноваційний підходи до регулювання.

**Основні поняття:** аналіз; планування; програма розвитку; контроль; регулювання.

**Семінарське заняття 3.** Функції управління у менеджменті соціального та інклюзивного середовища (2 год.)

**Практичне заняття 1.** Розвиток соціального та інклюзивного середовища та їх вплив (2 год.)

Рекомендована література:

Основна: 1, 2

Додаткова: 1

### **Модуль 3. Адміністративна робота в соціальному та інклюзивному середовищі**

#### **Тема 4. Стратегії адміністративної роботи (2 год.)**

Об'єкти та суб'єкти менеджменту соціального та інклюзивного середовища. Методи побудови структури організацій. Інформаційне забезпечення менеджменту соціального та інклюзивного середовища. Засоби просування комунікації соціальних змін у медіа.

Проблема удосконалення управлінської діяльності. Раціональність управління. Проблема якості та ефективності управління.

Облік та контроль управлінських рішень в діяльності соціального працівника. Управлінська інформація та її види. Значення документів в управлінні.

Роль управлінських рішень в менеджменті соціального та інклюзивного середовища. Класифікація управлінських рішень. Вимоги до управлінських рішень. Організація прийняття рішень та її виконання.

Контроль як функція менеджменту соціального та інклюзивного середовища. Вимоги до системи контролю. Види управлінського контролю.

**Основні поняття:** менеджмент освітніх інновацій; стратегії адміністративної роботи; інформація; управлінська інформація; комунікація; управлінські рішення; облік; контроль.

**Семінарське заняття 4.** Інформаційне забезпечення менеджменту соціального та інклюзивного середовища (2 год.)

**Практичне заняття 2.** Ухвалення управлінських рішень в діяльності

соціального працівника (2 год.)

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 4, 5

Додаткова: 1, 5, 6, 7

#### **Модуль 4. Захист прав людини в соціальному та інклюзивному середовищі**

**Тема 5-6.** Соціальна адвокація як інструмент захисту прав та свобод громадян (4 год.)

Адвокаційна діяльність соціального працівника: рівні, ознаки, принципи, виконавці. Види адвокатування. Побудова та підтримка партнерів. Визначення стейкхолдерів адвокаційної діяльності. Моніторинг розвитку справ та успіху адвокації у сфері соціальної роботи. Створення та управління адвокаційною командою.

Значення соціальних рекламно-інформаційних кампанії у менеджменті соціального та інклюзивного середовища. Етапи організації соціальної рекламно-інформаційної кампанії. Оцінювання результатів впливу соціальної рекламно-інформаційної кампанії. Моніторинг та оцінка соціальної рекламної кампанії.

**Основні поняття:** адвокація; адвокатування; адвокаційна кампанія; експертна інформація; рівні адвокації; соціальне адвокатування; співпраця; адвокаційна мета; громадське соціальне адвокатування; формальне соціальне адвокатування; адвокаційна команда; стейкхолдери; соціальна реклама; рекламно-інформаційні кампанії.

**Практичне заняття 3-4.** Планування та інформаційне забезпечення адвокаційної кампанії (4 год.)

**Практичне заняття 5-6.** Етапи організації соціальної рекламно-інформаційної кампанії (4 год.)

Рекомендована література:

Основна: 3, 4, 5

Додаткова: 5, 6



## 6. Контроль навчальних досягнень

### 6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	1	1	2	2	2	1	1	2
Відвідування семінарських занять	1	1	1	1	2	2	1	-	-
Відвідування практичних занять	1	1	-	2	1	1	1	2	4
Робота на семінарському занятті	10	1	10	1	20	2	10	-	-
Робота на практичному занятті	10	1	-	2	10	1	10	2	40
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом		-	42	-	65	-	53	-	76
Максимальна кількість балів: 236									
Розрахунок коефіцієнта: $236:100=2,36$ ; $K=2,36$									

### 6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Усі виконані завдання завантажуються в електронний курс дисципліни «Менеджмент соціального та інклюзивного середовища» на платформі <https://elearning.kubg.edu.ua> до терміну встановленому викладачем.

Модуль 1. Теоретичні засади менеджменту соціального на інклюзивного середовища

Самостійна робота 1. Менеджмент у діяльності соціального працівника (20 год.)

1. Назвіть і проранжуйте за ступенем важливості навички, якими повинні володіти керівники вищої, середньої і нижчої ланок управління для досягнення мети організації? На прикладі соціального або інклюзивного середовища.

Рекомендована література:

Основна: 3, 5

Додаткова: 2

Модуль 2. Організація і менеджмент соціального та інклюзивного середовища

**Самостійна робота 2.** Функції процесу управління (20 год.)

1. Визначте та охарактеризуйте, які функції включає в себе процес управління та схематично наведіть їх послідовність виконання у процесі управління. На прикладі соціального або інклюзивного середовища (*заклад/організація на вибір студента*).

Рекомендована література:

Основна: 1, 2

Додаткова: 1, 4

Модуль 3. Адміністративна робота в соціальному та інклюзивному середовищі

**Самостійна робота 3.** Підготовка прес-релізу (20 год.)

1. Прес-реліз є необхідним для привернення уваги громадськості до проблеми та забезпечення широкого висвітлення її в ЗМІ. Напишіть прес-реліз відповідно до проблеми яку Ви хочете висвітлити (*вид прес-релізу на вибір студента*). Оскільки ЗМІ отримують сотні прес-релізів протягом одного дня і значну частину з них ніколи не використовують, то Ваш прес-реліз повинен бути цікавим та інформативним.

Рекомендована література:

Основна: 3, 4

Додаткова: 5, 6

Модуль 4. Захист прав людини в соціальному та інклюзивному середовищі

**Самостійна робота 4.** Інтерв'ю для ЗМІ (20 год.)

1. Оберіть групу клієнтів соціальної роботи, інтереси яких ви представлятимете. Вам необхідно підготуватися до інтерв'ю у ЗМІ. В ході інтерв'ю повинна бути розкрита проблема, наведені факти порушення прав обраної категорії осіб, визначені шляхи вирішення проблеми.

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 4, 5

Додаткова: 1, 4, 5, 6

*Критерії оцінювання.* Підсумкова кількість балів, набрана студентами за виконання завдань з самостійної роботи, є однією з складових поточної успішності студентів з дисципліни і при виставленні загальної кількості балів за поточну успішність додається з балами, одержаними за виконання інших видів поточної навчальної роботи.

Самостійна робота з кожної теми за робочою навчальною програмою оцінюється у **5 балів**. Де 5 балів, це коли робота студентом виконана в повному обсязі, 4 бали – якщо робота виконана майже на 90% від загального обсягу, 3 бали – обсяг виконаної роботи становить 50% від загального обсягу, 2 бали – виконана частина роботи складає від 20% від загального

обсягу, 1 бал – обсяг виконаних завдань складає менше 10% від загального обсягу.

### 6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Модульний контроль знань здобувача другого (магістерського) рівня здійснюється у вигляді тестування в електронному курсі.

Модульна контрольна робота проходить у формі тестування, яке включає 25 випадкових запитань з пройденого матеріалу.

*Види тестових завдань:*

- Із вибором відповіді Так / Ні.
- Із вибором однієї правильної відповіді.
- Із вибором двох або трьох правильних відповідей.
- На встановлення відповідності запропонованих наборів тверджень.
- На встановлення послідовності.

*Критерії оцінювання.* Проведення модульного контролю включає контроль теоретичної і практичної підготовки студента з програмного матеріалу навчальної дисципліни. Максимальна кількість балів яку студент може отримати за виконання модульної контрольної роботи становить 25 балів. Правильна відповідь на одне запитання – 1 бал. (виставляється автоматично програмою ADTester у електронному курсі).

### 6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Формою підсумкового контролю навчальної дисципліни «Менеджмент соціального та інклюзивного середовища» є залік.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю – не передбачено навчальним планом

## 6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за 100-бальною шкалою	Значення оцінки
<b>A</b>	<b>90-100</b> балів	<b>Відмінно</b> – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
<b>B</b>	<b>82-89</b> балів	<b>Дуже добре</b> – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
<b>C</b>	<b>75-81</b> балів	<b>Добре</b> – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
<b>D</b>	<b>69-74</b> балів	<b>Задовільно</b> – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
<b>E</b>	<b>60-68</b> балів	<b>Достатньо</b> – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
<b>FX</b>	<b>35-59</b> балів	<b>Незадовільно з можливістю повторного складання</b> – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
<b>F</b>	<b>1-34</b> балів	<b>Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу</b> – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

## 7. Навчально-методична картка дисципліни «Менеджмент соціального та інклюзивного середовища»

Разом: 120 год., з них 12 год. – лекції, 8 год. – семінарські заняття, 12 год. – практичні заняття, 80 год. – самостійна робота, 8 год. – модульний контроль.

Дисципліна	Менеджмент соціального та інклюзивного середовища					
Назва модуля	Теоретичні засади менеджменту соціального на інклюзивного середовища	Організація і менеджмент соціального та інклюзивного середовища		Адміністративна робота в соціальному та інклюзивному середовищі	Захист прав людини в соціальному та інклюзивному середовищі	
Кількість балів	42	65		53	76	
Теми лекцій	Сутність менеджменту соціального на інклюзивного середовища	Організація соціального та інклюзивного середовища	Функції управління	Стратегії адміністративної роботи	Соціальна адвокація як інструмент захисту прав та свобод громадян	
Кількість балів	1	1	1	1	2	
Теми семінарських занять	Особливості соціального та інклюзивного середовища	Сутність організації соціального та інклюзивного середовища	Функції управління у менеджменті соціального та інклюзивного середовища	Інформаційне забезпечення менеджменту соціального та інклюзивного середовища	-	
Кількість балів	1 + 10	1 + 10	1 + 10	1 + 10	-	
Теми практичних занять	-	-	Розвиток соціального та інклюзивного середовища та їх вплив	Ухвалення управлінських рішень в діяльності соціального працівника	Планування та інформаційне забезпечення адвокаційної кампанії	Етапи організації соціальної рекламної інформаційної кампанії
Кількість балів	-	-	1 + 10	1 + 10	2 + 20	2 + 20
Виконання завдань самостійної роботи	5 балів	5 балів		5 балів	5 балів	
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)	Модульна контрольна робота 2 (25 балів)		Модульна контрольна робота 3 (25 балів)	Модульна контрольна робота 4 (25 балів)	
Підсумковий контроль	Залік					
Розрахунок	$236:100=2,36; K=2,36$					

## 8. Рекомендовані джерела

Основна (базова)

1. Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. 406 с.
2. Мармаза О. І. Менеджмент освітньої організації. Х.: ТОВ «Щедра садиба», 2017. 126 с.
3. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.
4. Станкевич-Волосянчук О. І. Адвокація як метод впливу (практичний посібник). Ужгород, 2013. 80 с.
5. Теорія і практика інклюзивної освіти [навчально-методичний посібник] / Упорядник Бондар К. М. [2-ге вид., доп.]. Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг», 2019. 170 с.

Додаткова

1. Головатий М.Ф., Лукашевич М.П., Дмитренко Г.А. Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. К.: МАУП, 2004. 368 с.
2. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл: посіб. / [Тоні Бут]; пер. з англ. К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 190.
3. Колупаєва А. А., Найда Ю. М., Софій Н. З. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / За ред. Л. І. Даниленко. К., 2007. 128 с.
4. Менеджмент : навч. посіб. / За ред. С. І. Михайлова. Вінниця: НОВА КНИГА, 2006. 416 с.
5. Навроцький В.В., Менджул М.В. Кампанія адвокати як інструмент демократичних перетворень. Ужгород: „Видавництво Олександри Гаркушіл, 2011. 59 с.
6. Песоцька О.П., Дедов Є.Г. Менеджмент соціальної роботи: навч. посіб. для студ. спец. «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка». Луганськ: Альма-матер, 2012. 110 с.
7. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання : навчальний посібник / [А. В. Гета, В. М. Заїка, В. В. Коваленко та ін.] ; за заг. ред. Ю. Г. Носенко. Полтава : ПУЕТ, 2018. 261 с.

## 9. Додаткові ресурси (за наявності)

Електронний курс з дисципліни «Менеджмент соціального та інклюзивного середовища» на платформі <https://elearning.kubg.edu.ua>